

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора географічних наук, професора, завідувача кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
Сича Віталія Андрійовича

на дисертаційну роботу Кондуряна Владислава Ярославовича
**«Особливості формування систем розселення
Карпатських областей України в сучасних умовах»**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
106 «Географія» з галузі знань 10 – Природничі науки

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій. Дисертаційна робота Кондуряна В.Я. присвячена актуальній проблемі суспільно-географічного вивчення формування та функціонування систем розселення Карпатських областей України в умовах адміністративно-територіальної реформи та децентралізації. Актуальність обраної теми обумовлена низкою важливих чинників. По-перше, проведена в Україні реформа адміністративно-територіального устрою та процеси децентралізації суттєво змінили усталені зв'язки між поселеннями, що призвело до переформатування систем розселення на рівні громад та укрупнених адміністративних районів. Значна частина поселень втратила свої традиційні функції, натомість низка адміністративних центрів громад набула нових функцій, що зумовлює необхідність наукового переосмислення територіальної організації населення.

По-друге, Карпатський регіон характеризується значними диспропорціями між стрімкою концентрацією населення в ядрах обласних систем та деградацією периферійних громад. Пошук балансу між цими процесами є критичним для забезпечення просторової рівноваги та рівного доступу громадян до соціальних послуг. По-третє, в контексті нових геополітичних реалій системи розселення Карпатських областей набули стратегічного значення як «гуманітарний та логістичний тил» держави, що

створює додаткове навантаження на інфраструктуру та вимагає наукового обґрунтування шляхів оптимізації регіонального розвитку.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної тематики кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в рамках теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (2021-2025 роки; №0121U100332). Результати дослідження знайшли практичне застосування при розробці Стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року, впроваджені в освітній процес у ЧНУ імені Юрія Федьковича та Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника, що підтверджується відповідними актами впровадження. Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження є безумовно актуальною, має чітке наукове та практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі Кондуряна В.Я., є достатньо обґрунтованими, методологічно коректними та достовірними. Це підтверджується використанням широкої джерельної бази, яка включає літературні джерела, матеріали Державної служби статистики України, паспорти громад, матеріали обласних військових адміністрацій, стратегії розвитку досліджуваних областей, офіційні матеріали Мінрегіону, картографічні матеріали та геопросторові дані веб-сервісів з відкритим кодом (OpenStreetMap, Google Maps, QGIS, ArcGIS Online).

Автор демонструє належне володіння як загальнонауковими (аналіз, синтез, порівняння, історичний підхід), так і спеціально-географічними методами дослідження. Особливої уваги заслуговує використання методів геоінформаційного картографування, що дозволило створити комплексну добірку картографічного матеріалу та відповідних баз даних для вивчення

демографічних особливостей території в умовах змін адміністративно-територіального устрою. Поєднання різноманітних методів дослідження забезпечило виконання поставлених завдань та досягнення мети дослідження, незважаючи на обмеження у висвітленні первинної статистичної інформації щодо розвитку громад.

Достовірність результатів дослідження підтверджується їх апробацією на наукових конференціях різного рівня та практичним впровадженням у діяльність обласних державних адміністрацій і освітній процес вищих навчальних закладів. Таким чином, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є високим і цілком відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукова новизна результатів дослідження. Дисертаційна робота містить суттєві елементи наукової новизни, які мають як теоретичне, так і прикладне значення для розвитку суспільної географії. *Вперше* встановлено особливості формування систем розселення Карпатських областей України в сучасних умовах та вказано на основні тенденції у трансформаціях систем розселення обласного рівня з урахуванням наслідків реформи адміністративно-територіального устрою та децентралізації. *Вперше* розкрито особливості впливу чинників формування сучасної поселенської мережі та систем розселення на рівні новостворених адміністративних районів із виділенням типів поселень регіону за топографічними, планувальними та ретроспективними особливостями.

Вперше проведено типізацію демогеографічних процесів регіону на рівні нових адміністративних районів та виявлено диспропорції розселення всього, міського та сільського населення на рівні громад, районів та областей. *Вперше* досліджено відмінності у перебігу урбанізаційних процесів в Карпатському регіоні з урахуванням змін до підходу визначення статусу міських поселень. Розроблено комплексну добірку картографічного матеріалу та відповідних баз даних для вивчення та відображення

демографічних особливостей території в умовах змін адміністративно-територіального устрою та трансформацій систем розселення.

Удосконалено методика суспільно-географічного вивчення особливостей формування та функціонування систем розселення в умовах адміністративно-територіальних трансформацій. Запропоновано узгодити підходи до визначення меж та ідентифікації систем розселення з рівнями адміністративно-територіального устрою (загальнодержавний, макро-, регіональний, локальний рівні). Уточнено авторське розуміння поняття трансформації систем розселення та їх формування. *Отримали подальший розвиток* положення щодо ролі транспортної доступності та інфраструктурних зв'язків у формуванні сучасних систем розселення.

Достовірність наукових результатів підтверджується використанням широкої емпіричної бази, застосуванням сучасних геоінформаційних технологій, апробацією результатів на наукових конференціях та впровадженням у практику регіонального планування. Таким чином, дисертація містить сукупність нових наукових результатів, які мають важливе значення для подальшого розвитку теоретичних та методичних засад суспільної географії.

Стиль викладання дисертації, відповідність її тексту встановленим вимогам. Дисертаційна робота за структурою, змістом, обсягом і оформленням відповідає встановленим вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 106 - Географія. Робота чітко структурована і включає вступ, чотири змістовні розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Обсяг дисертації (249 сторінок) та кількість ілюстративного матеріалу (таблиці, рисунки, картосхеми) цілком відповідають вимогам до дисертаційних досліджень.

Текст дисертації викладений у логічній та послідовній формі, науковим стилем, з дотриманням принципів академічної доброчесності. Матеріал представлено науково обґрунтовано, термінологічний апарат

використовується коректно та послідовно. Стиль викладу відзначається академічною точністю, належним рівнем узагальнення та аналітичності. Використані в роботі положення інших науковців супроводжуються відповідними бібліографічними посиланнями. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням, у якому представлені авторські підходи, методичні рішення, розрахунки та висновки.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання. Дисертаційне дослідження має вагомe теоретико-методологічне та практичне значення. Теоретичне значення полягає в тому, що використана методика вивчення суспільно-географічних особливостей формування та функціонування систем розселення може бути застосована при аналогічних дослідженнях в інших регіонах України. Запропоновані підходи до узгодження меж систем розселення з рівнями адміністративно-територіального устрою, авторське розуміння трансформації систем розселення та їх формування становлять вагомий внесок у розвиток теоретичних засад геоурбаністики та географії населення.

Практичне значення дисертаційного дослідження підтверджується відповідними актами впровадження. Результати роботи використані при розробці Стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року та враховані при реалізації заходів з її виконання (довідка №01-12/22-324 від 16.03.2026 р.). Це свідчить про те, що результати дослідження мають реальну цінність для просторового планування та регіонального управління. Розроблені типізації демогеографічних процесів та виділення типів адміністративних одиниць за потенціалом демографічного розвитку можуть використовуватися при формуванні регіональної демографічної політики та оптимізації систем розселення.

Результати та матеріали дослідження використовуються в наукових звітах кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та під час освітнього процесу (довідки №16/19-866-26 від 25.02.2026 р. та №16/19-869-26 від

25.02.2026 р.). Теоретичні положення і результати використовуються у процесі викладання в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника (довідка №2026-0126/25/495 від 4.03.2026 р.), що сприяє оновленню змісту освітніх дисциплін відповідно до сучасних потреб регіонального розвитку.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура і зміст дисертаційної роботи логічно відповідають меті та поставленим завданням дослідження. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретико-методичне підґрунтя суспільно-географічного вивчення регіональних систем розселення» розкрито особливості суспільно-географічного розуміння регіональних систем розселення, описано наукове бачення фахівців щодо використання підходів у вивченні систем розселення регіонального рівня. На основі змін в адміністративно-територіальному устрої України запропоновано узгодити підходи до визначення меж та ідентифікації систем розселення з рівнями АТУ. Уточнено авторське розуміння поняття трансформації систем розселення та їх формування. Розділ формує теоретико-методологічну основу дослідження.

Другий розділ «Чинники та фактори формування систем розселення на території Карпатських областей України» присвячений вивченню впливу чинників та факторів на процеси заселення території та формування систем розселення. Виявлено, що природні, природно-ресурсні та історичні фактори були визначальними при заселенні території, проте наразі вони втратили свою роль у формуванні систем розселення на користь соціально-інфраструктурної складової. Визначено основні типи демогеографічного процесу для досліджуваних областей.

У третьому розділі «Суспільно-географічні особливості функціонування систем розселення Карпатських областей України»

виявлено основні диспропорції у демографічних та розселенських показниках. Показано, що новий адміністративно-територіальний устрій більш гармонійно вписується в природні особливості розселення. Доведено визначальну роль міських поселень у формуванні демографічного потенціалу та ядер систем розселення. Вказано на загальнообласні тенденції розвитку субурбанізаційних процесів. Аналіз структури систем розселення до та після реформи АТУ дав можливість запропонувати перспективну структуру систем розселення з урахуванням сучасних трансформаційних тенденцій.

Четвертий розділ «Проблеми та перспективи оптимізації розселення у регіоні дослідження» присвячений ролі систем розселення в управлінні розвитком регіону. Опрацьовано демографічні показники, що впливають на формування демографічного потенціалу території, та виділено 4 типи адміністративних одиниць за потенціалом демографічного розвитку. Для кожної з цих груп запропоновано основні цілі управління регіональним розвитком. Доведено, що подальший розвиток систем розселення має відповідати завданням Планів просторового розвитку регіонів, районів та громад, які узгоджуються з цілями сталого розвитку.

Висновки чітко узагальнюють результати дослідження відповідно до поставлених завдань. Список використаних джерел є достатнім. Додатки представлені у вигляді таблиць та картосхем, які підсилюють емпіричну основу дослідження.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковані у наукових працях, які відповідають вимогам МОН України. Дисертант є автором та співавтором 11 наукових публікацій за темою дисертації, серед яких 7 є одноосібними і 5 у співавторстві. Серед публікацій 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 7 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Опубліковані праці повною мірою відображають основні положення дисертаційної роботи, винесені на захист, охоплюють теоретико-методологічні засади дослідження систем розселення, результати аналізу чинників формування поселенської мережі, виявлені особливості функціонування систем розселення Карпатських областей, а також прикладні аспекти використання результатів у сфері регіонального планування та управління. У публікаціях, виконаних у співавторстві, чітко визначено особистий внесок дисертанта. Кількість, обсяг і зміст наукових публікацій відповідають вимогам пункту 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінет Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022р., №502 від 19.05.2023р., № 507 від 03.05.2024р.) і надають автору право на публічний захист дисертації. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження, зауваження та пропозиції. Відзначаючи високий науковий рівень дисертаційного дослідження та обґрунтованість отриманих результатів, вважаю за доцільне звернути увагу на деякі аспекти, які можуть бути предметом наукової дискусії:

1. У роботі зазначається про вивчення формування систем розселення «як самоорганізованого процесу, де центром є людина та її життєдіяльність». Проте в дисертації недостатньо розкрито механізми такої самоорганізації, особливо в контексті взаємодії «знизу» (потреби населення) та «зверху» (адміністративні рішення щодо АТУ). Було б доцільно більш детально показати, як ці два процеси взаємодіють і впливають один на одного при формуванні сучасних систем розселення.

2. Автор пропонує узгодити підходи до визначення меж систем розселення з рівнями АТУ (загальнодержавний, макро-, регіональний,

локальний). Однак залишається відкритим питання: наскільки такий підхід є оптимальним, враховуючи, що межі адміністративних одиниць не завжди збігаються з реальними функціональними зв'язками між поселеннями? Чи не призведе жорстка прив'язка до АТУ до втрати гнучкості у визначенні меж систем розселення?

3. У роботі значна увага приділяється транспортній доступності як чиннику формування систем розселення. Проте в умовах розвитку цифрових технологій, дистанційної роботи та онлайн-послуг роль традиційної транспортної доступності може змінюватися. Було б корисно розглянути перспективи впливу цифровізації на майбутній розвиток систем розселення в Карпатському регіоні.

4. Дисертант виділяє 4 типи адміністративних одиниць за потенціалом демографічного розвитку та пропонує для кожної групи основні цілі управління. Однак конкретні механізми та інструменти досягнення цих цілей розкриті недостатньо. Дослідження виграло б від розробки більш детальних практичних рекомендацій щодо реалізації запропонованих стратегій для кожного типу територій.

5. У роботі констатується, що Карпатський регіон характеризується низьким рівнем урбанізації (50%) на фоні загальнодержавного значення (69,7%). Проте недостатньо розглянуто питання: чи є доцільним підвищення рівня урбанізації в цьому регіоні, враховуючи його природно-ресурсний потенціал, екологічну цінність та специфіку господарювання? Можливо, для Карпатського регіону оптимальною є інша модель розвитку системи розселення?

6. Автор наголошує на стратегічному значенні систем розселення Карпатських областей як «гуманітарного та логістичного тилу» держави в умовах нових геополітичних реалій. Проте в роботі цей аспект розкрито лише побіжно. Було б доцільно більш детально проаналізувати, як воєнна ситуація вплинула на трансформацію систем розселення регіону та які нові виклики і можливості це створює для регіонального розвитку.

7. До технічних зауважень слід віднести те, що в окремих місцях тексту потребують уточнення картографічні матеріали щодо одиниць виміру та легенд. Також в деяких випадках доцільно було б додати статистичні дані для підтвердження окремих тверджень.

Разом з тим, зазначені зауваження стосуються лише окремих аспектів дослідження, мають дискусійний та рекомендаційний характер і не зменшують значення проведеної роботи та її наукових результатів.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Кондуряна Владислава Ярославовича «Особливості формування систем розселення Карпатських областей України в сучасних умовах», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 - Географія (галузь знань 10 - Природничі науки), є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому вирішено важливе науково-практичне завдання суспільно-географічного вивчення формування та функціонування систем розселення Карпатських областей України в умовах адміністративно-територіальної реформи та децентралізації.

Робота характеризується актуальністю обраної теми, науковою новизною отриманих результатів, достовірністю висновків та практичною значущістю. Дисертація виконана на сучасному теоретико-методологічному рівні з використанням комплексу загальнонаукових та спеціально-географічних методів дослідження. Запропоновані автором підходи до узгодження меж систем розселення з рівнями адміністративно-територіального устрою, типізація демографічних процесів та виділення типів територій за потенціалом демографічного розвитку є вагомим внеском у розвиток методології географічних досліджень. Результати роботи знайшли практичне застосування в діяльності органів регіонального управління та в освітньому процесі.

Зміст і структура дисертації, обсяг та оформлення роботи, кількість і якість публікацій відповідають встановленим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінет Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022р., №502 від 19.05.2023р., № 507 від 03.05.2024р.) а також «Вимогам до оформлення дисертацій» (зі змінами внесеними Наказом Міністерства освіти і науки України №759 від 31.05.2019.

Дисертація Кондуряна В.Я. заслуговує на позитивну оцінку, а її автор - на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 – Географія, галузі знань 10 – Природничі науки.

Офіційний опонент:

доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної та соціальної
географії і туризму

Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

«22» 05 2026 р.

Віталій СИЧ

ОСОБИСТИЙ ПІДПІС *В. Сича*

В. Осеєв ЗАСВІДЧУЮ

СТ. ІНСПЕКТОР ВІДДІЛУ КАДРІВ *В. Осеєв*